

21. oktober 2016

# Dyrevelfærdshjertet: En mærkningsordning for dyrevelfærd



## Niveaudelt dyrevelfærds mærkning for Slagtekyllinger

Dyrevelfærds mærkning for kyllinger baserer sig på principperne beskrevet i den generelle niveaudelte dyrevelfærdsordning. Hvert niveau er beskrevet ved en række kriterier. For hvert kriterie er beskrevet hvorfor kriteriet forbindes med bedre dyrevelfærd.

### Niveau 1: Det gode staldliv

**Totalareal stald:** Max 16 dyr/m<sup>2</sup> – dog højst 34 kg/m<sup>2</sup>. Belægningsgraden beregnes ud fra nettoarealet tilgængelig for kyllingen. Hvis stalden er udstyret med en solid tilbygning af fast konstruktion, fx en veranda på mindst 1 meter i bredden kan tilbygningen medregnes til nettoarealet. Størrelsen af ind- og udgangshuller mellem den indre stald og tilbygningen være mindst 1,5 meter per 100 m<sup>2</sup> af det nettoareal, som kyllingerne altid har til rådighed.

**Dyrevelfærd:** Det er velbelyst at lavere belægningsgrad øger kyllingers adfærdsmæssige muligheder. Lavere belægning fører til mere aktivitet, mindre halthed, færre kontaktsvidninger, færre forstyrrelser og mindre varmestress.

**Grovfoder:** Ja – daglig tildeling af grovfoder fra indsættelse til udsættelse.

2(7)

Dyrevelfærd: Tildeling af grovfoder øger kyllingernes fødesøgningsmuligheder og kan dermed potentielt øge aktivitetsniveauet, hvorved risikoen for benproblemer som halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger mindskes.

**Strøelse:** Husene skal i hele produktionsperioden have en strøelsesmåtte, der er løs og tør i overfladen.

Dyrevelfærd: Areal med spåner/sand/halm eller anden strøelse giver kyllingerne mulighed for opfylde deres adfærdsmæssige behov for fødesøgning og støvbadning. Da slagtekyllinger ofte hviler på gulvet, øger en strøelsesmåtte komfort under hvile og mindsker tilsmudsning af fjerdragten.

**Dagslys:** Ingen krav om dagslys. Krav om mørkeperiode af mindst 6 timers varighed.

Dyrevelfærd: Den optimale varighed af mørkeperioden i forhold til slagtekyllingers velfærd ligger på omkring 6-8 timer. Bliver mørkeperioden kortere øges risikoen for benproblemer i form af halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger. Solbadningsadfærd ses kun i direkte sollys og aldrig i kunstigt lys.

**Vækstrate:** Ingen krav.

**Transport:** Kyllinger transporteres ikke over 8 timer i (tid i transportkassen).

**Medicinering:** Ingen specifikke krav. Niveau af medicinforbrug følges løbende og kan dokumenteres hvis nødvendigt. Et højt niveau kan medføre tab af mærket.

Dyrevelfærd: Et højt medicinforbrug kan skyldes smertevoldende lidelser.

**Dødelighed:** Ingen specifikke krav. Niveau af dødelighed følges løbende og kan dokumenteres hvis nødvendigt.

Dyrevelfærd: En høj dødelighed skyldes typisk sygdomsproblemer som reducerer kyllingens velfærd.

**Trædepudesvidninger:** Trædepudesvidninger registreres. I Danmark udfører kødkontrollen et tjek af trædepudesvidninger på en stikprøve fra alle flokke af slagtekyllinger. Der er opsat en grænseværdi – overskrides denne stilles der krav til producenten om udarbejdelse af en handlingsplan. Fortsat overskridelse af grænseværdien medfører tab af mærket.

Dyrevelfærd: Svidninger er en inflammatorisk tilstand i det subkutane væv, som fører til vævsdød og sår. Individuer, der har svidninger, har et ændret adfærdsmønster, hvor de er mere inaktive. Tildeling af smertestillende midler normaliserer adfærdsmønstret. Dette er tydelige tegn på, at svidninger er smertefulde for kyllinger.

## Niveau 2: Det gode udeliv

Niveau 2 lever op til EU's handelsnormer for fritgående.

**Totalareal stald:** Maks 13 dyr/m<sup>2</sup> – dog højst 27,5 kg/m<sup>2</sup>. Belægningsgraden beregnes ud fra nettoarealet tilgængelig for kyllingen. Hvis stalden er udstyret med en solid tilbygning af fast konstruktion, fx en veranda på mindst 1 meter i bredden kan tilbygningen medregnes i nettoarealet. Størrelsen af ind- og udgangshuller mellem den indre stald og tilbygningen være mindst 1,5 meter per 100 m<sup>2</sup> af nyttearealet. Hvis tilbygningen regnes med i nettoarealet indgår den ikke i beregning af udearealet.

**Dyrevelfærd:** Det er velbelyst at lavere belægningsgrad øger kyllingers adfærdsmæssige muligheder. Lavere belægning fører til mere aktivitet, mindre halthed, færre kontaktsvidninger, færre forstyrrelser og mindre varmemstress.

**Eleverede hvilepladser:** Der skal være 18 cm siddepind per kylling - En siddepind skal have en flad top, således at kyllingen kan hvile brystbenet på den, uden at det giver læsioner eller deformationer af brystbenet. Samtidigt skal pinden ikke være så bred, at kyllingen har svært ved at gribe om den. Hårde træsorter er bedre egnede til siddepinde end plast og metal.

**Dyrevelfærd:** Det er naturlig adfærd hos domesticerede høns at søge væk fra gulvhøjde om natten for at hvile. Adgang til eleverede strukturer opfylder derfor et adfærdsmæssigt behov samtidigt med at det mindsker frygtssomhed hos hønerne. Niveauændring giver også kyllingen mulighed for at undgå varmemstress. Siddepinde kan være eleverede hvilepladser, men ikke til hurtigvoksende kyllinger (som fx Ross 308). Forsøg har vist at brug af siddepinde i sidste del af opvækstperioden kan øge risikoen for brystblærer og brystbensafvigelse hos slagtekyllinger.

**Grovfoder:** Ja – daglig tildeling af grovfoder fra indsættelse til udsættelse.

**Dyrevelfærd:** Tildeling af grovfoder øger kyllingernes fødesøgningsmuligheder og kan dermed potentielt øge aktivitetsniveauet, hvorved risikoen for benproblemer som halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger mindskes.

**Strøelse:** Husene skal i hele produktionsperioden have en strøelsesmåtte, der er løs og tør i overfladen.

**Dyrevelfærd:** Areal med spån/sand/halm eller anden strøelse giver kyllingerne mulighed for at opfylde deres adfærdsmæssige behov for fødesøgning og støvbadning. Da slagtekyllinger ofte hviler på gulvet, øger en strøelsesmåtte komfort under hvile og mindsker tilsmudsning af fjerdragten.

**Dagslys:** Ingen krav om dagslys i stalden. Krav om en mørkeperiode af mindst 6 timers varighed.

**Dyrevelfærd:** Den optimale varighed af mørkeperioden i forhold til slagtekyllingers velfærd ligger på omkring 6-8 timer. Bliver mørkeperioden kortere øges risikoen for benproblemer i form af halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger. Solbadningsadfærd ses kun i direkte sollys og aldrig i kunstigt lys.

**Vækstrate:** Minimums slagtealder 56 dage.

4(7)

**Dyrevelværd:** En høj slagtealder forudsætter at genotypen er mere langsomvoksende end de konventionelle slagtekyllinger, fx Ross 308. Genotyper med en lavere vækstrate er typisk mere aktive. Den lavere tilvækst resulterer i, at udviklingen af knoglerne i benene i forhold til vægtstigningen er mere harmonisk, således at risikoen for halthedsproblemer mindskes. Det øgede aktivitetsniveau bidrager yderligere til en styrkelse af knogleudviklingen. En reduktion af halthed kan også mindske risikoen for udvikling af trædepudesvidninger og hasesvidninger.

**Udeareal:** Adgang til mindst 1 m<sup>2</sup> udeareal med plantedække per kylling mindst ½ delen af deres levetid.

**Dyrevelværd:** Adgang til udeareal stimulerer kyllingerne til at udvise forskellige former for naturlig adfærd. Kvaliteten af fødesøgning og støvbadning øges betragteligt. Det kan føre til øget tidsforbrug på disse adfærd, dvs. mere aktiv adfærd, hvormed risikoen for halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger reduceres. Virkningen afhænger af kvaliteten af udearealet, flokstørrelse – ved store flokstørrelser er det kun en mindre del af flokken, der har reel adgang til udearealet. Angreb af parasitter og rovdyr kan sænke velfærdsværdien af adgang til udeareal.

**Flokstørrelse:** Ingen krav, men krav om at udgangshuller, skal være mindst 4 m per 100 m<sup>2</sup> staldareal.

**Transport:** Ingen krav

**Medicinering:** Ingen specifikke krav. Niveau af medicinforbrug følges løbende og kan dokumenteres hvis nødvendigt. Et højt niveau kan medføre tab af mærket

**Dyrevelværd:** Et højt medicinforbrug kan skyldes smertevoldende lidelser.

**Dødelighed:** Ingen specifikke krav. Niveau af dødelighed følges løbende og kan dokumenteres hvis nødvendigt.

**Dyrevelværd:** En høj dødelighed skyldes typisk sygdomsproblemer som reducerer kyllingens velfærd.

**Trædepudesvidninger:** Trædepudesvidninger registreres. I Danmark udfører kødkontrollen et tjek af trædepudesvidninger på en stikprøve fra alle flokke af slagtekyllinger. Der er opsat en grænseværdi – overskrides denne stilles der krav til producenten om udarbejdelse af en handlingsplan. Fortsat overskridelse af grænseværdien medfører tab af mærket.

**Dyrevelværd:** Svidninger er en inflammatorisk tilstand i det subkutane væv, som fører til vævsdød og sår. Individuer, der har svidninger, har et ændret adfærdsmønster, hvor de er mere inaktive. Tildeling af smertestillende midler normaliserer adfærdsmønstret. Dette er tydelige tegn på, at svidninger er smertefulde for kyllinger.

### Niveau 3: Det økologiske liv

Forhold inde og ude lever op til EU's krav til økologisk produktion.

**Totalareal stald:** Maks 10 dyr/m<sup>2</sup> – dog højst 21 kg/m<sup>2</sup> (undtaget mobile huse på max 150 m<sup>2</sup>, hvor kravet er max 16 dyr – dog højst 30 kg/m<sup>2</sup>). Belægningsgraden beregnes ud fra nettoarealet tilgængelig for kyllingen. Hvis stalden er udstyret med en solid tilbygning af fast konstruktion, fx en veranda på mindst 1 meter i bredden kan tilbygningen medregnes i nettoarealet. Størrelsen af ind- og udgangshuller mellem den indre stald og tilbygningen være mindst 1,5 meter per 100 m<sup>2</sup> af nyttearealet. Hvis tilbygningen regnes med i nettoarealet indgår den ikke i beregning af udearealet.

Dyrevelværd: Lavere belægningsgrad øger kyllingers adfærdsmæssige muligheder. Lavere belægning fører til mere aktivitet, mindre halthed, færre kontaktvidninger, færre forstyrrelser og mindre varmemstress.

**Eleverede hvilepladser.** Krav om siddepinde.

En siddepind skal have en flad top, således at kyllingen kan hvile brystbenet på den, uden at det giver læsioner eller deformationer af brystbenet. Samtidigt skal pinden ikke være så bred, at kyllingen har svært ved at gribe om den. Hårde træsorter er bedre egnede til siddepinde end plast og metal.

Dyrevelværd: Det er naturlig adfærd hos domesticerede høns at søge væk fra gulvhøjde om natten for at hvile. Adgang til eleverede strukturer opfylder derfor et adfærdsmæssigt behov samtidigt med at det mindsker frygtsomhed hos hønerne. Niveauændring giver også kyllingen mulighed for at undgå varmemstress. Siddepinde kan være eleverede hvilepladser, men ikke til hurtigvoksende kyllinger (som fx Ross 308).

**Grovfoder:** Ja – daglig tildeling af grovfoder fra indsættelse til udsættelse.

Dyrevelværd: Tildeling af grovfoder øger kyllingernes fødesøgningsmuligheder og kan dermed potentielt øge aktivitetsniveauet, hvorved risikoen for benproblemer som halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger mindskes.

**Strøelse:** Husene skal i hele produktionsperioden have en strøelsesmåtte, der er løs og tør i overfladen.

Dyrevelværd: Areal med spåner/sand/halm eller anden strøelse giver kyllingerne mulighed for opfylde deres adfærdsmæssige behov for fødesøgning og støvbadning. Da slagtekyllinger ofte hviler på gulvet, øger en strøelsesmåtte komfort under hvile og mindsker tilsmudsning af fjerdragten.

**Dagslys:** Krav om adgang til dagslys. Krav om mørkeperiode af mindst 8 timers varighed.

Dyrevelværd: Den optimale varighed af mørkeperioden i forhold til slagtekyllingers velfærd ligger på omkring 6-8 timer. Bliver mørkeperioden kortere øges risikoen for benproblemer i form af halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger. Solbadningsadfærd ses kun i direkte sollys og aldrig i kunstigt lys.

**Vækstrate:** Kun genotyper, der er langsomvoksende, hvilket defineres som en maksimal tilvækst på 35 g/dag eller minimum 70 dage gamle ved slagtning.

Dyrevelværd: En høj slagtealder forudsætter at genotypen er mere langsomvoksende end de konventionelle slagtekyllinger, fx Ross 308. Genotyper med en lavere vækstrate er typisk mere

6(7)

aktive. Den lavere tilvækst resulterer i, at udviklingen af knoglerne i benene i forhold til vægtstigningen er mere harmonisk, således at risikoen for halthedsproblemer mindskes. Det øgede aktivitetsniveau bidrager yderligere til en styrkelse af knogleudviklingen. En reduktion af halthed kan også mindske risikoen for udvikling af trædepudesvidninger og hasesvidninger.

**Adgang til udeareal:** Adgang til minimum 4 m<sup>2</sup> udeareal per kylling mindst 1/3 af deres liv (undtaget er mobile huse på max 150 m<sup>2</sup>, hvor kravet er minimum 2,5 m<sup>2</sup>/kylling). Kyllingerne lukkes ud når de har fjer og når vejret tillader det.

Dyrevelfærd: Adgang til udeareal stimulerer kyllingerne til at udvise forskellige former for naturlig adfærd. Kvaliteten af fødesøgning og støvbadning øges betragteligt. Det kan føre til øget tidsforbrug på disse adfærd, dvs. mere aktiv adfærd, hvormed risikoen for halthed, trædepudesvidninger og hasesvidninger reduceres.

**Flokstørrelse:** Hvert hus må maksimalt rumme 4800 kyllinger. Der er endvidere krav om at udgangshuller skal være mindst 4 m per 100 m<sup>2</sup> husareal.

Dyrevelfærd: Værdien af begrænset flokstørrelse skal ses i sammenhæng med adgang til udeareal.

**Transport:** Kyllinger transporteres ikke over 8 timer i (tid i transportkassen).

Dyrevelfærd: Transport af slagtekyllinger foretages typisk, når de er daggamle (fra rugeri til producent) og når de skal slagtes (fra producent til slagteri). I forbindelse med transport kan dyrevelfærden være kompromitteret, oftest i form af problemer med opretholdelse af optimal kropstemperatur, stress-inducerede patologier og forøget dødelighed. Disse velfærdsproblemer risikeres forværret jo længere transporttiden er.

**Medicinering:** Max en antibiotikabehandling. Dobbelt tilbageholdelsestid på antibiotika. I Danmark skal behandling med veterinære lægemidler ske ved dyrlæge.

Dyrevelfærd: Et højt medicinforbrug kan skyldes smertevoldende lidelser.

**Dødelighed:** Ingen specifikke krav. Niveau af dødelighed følges løbende og kan dokumenteres hvis nødvendigt.

Dyrevelfærd: En høj dødelighed skyldes typisk sygdomsproblemer som reducerer kyllingens velfærd.

**Trædepudesvidninger:** Trædepudesvidninger registreres. I Danmark udfører kødkontrollen et tjek af trædepudesvidninger på en stikprøve fra alle flokke af slagtekyllinger. Der er opsat en grænseværdi – overskrides denne stilles der krav til producenten om udarbejdelse af en handlingsplan. Fortsat overskridelse af grænseværdien medfører tab af mærket.

Dyrevelfærd: Svidninger er en inflammatorisk tilstand i det subkutane væv, som fører til vævsdød og sår. Individuer, der har svidninger, har et ændret adfærdsmønster, hvor de er mere inaktive. Tildeling af smertestillende midler normaliserer adfærdsmønstret. Dette er tydelige tegn på, at svidninger er smertefulde for kyllinger.

## Niveau 4: Det Ekstra Gode Liv

Der vil til stadighed være pionerer, der ønsker at producere produkter på en speciel måde (særligt ekstensiv, særlige racer, særlig fodring etc.), hvor produktionskonceptet har en eller flere markante fordele for dyrevelfærden. Frem for at kræve at disse produktioner lever op til en række standardkriterier er der i stedet opsat en standardprocedure for vurdering af kandidater til **Det Ekstra Gode Liv**.

Der er tale om et uafhængigt ekspertpanel for at sikre uvildig vurdering.

- Der udfyldes et skema som er tilpasset produktionen (svin, mælk kylling, æg etc.) og som beskriver dyrevelfærden for kandidaten.
- Skemaet dækker alle de hovedtemaer indenfor dyrevelfærd som også er dækket af kriterierne i Niveau 1, 2 og 3.
- Aarhus Universitet etablerer et panel af 2-4 uvildige eksperter, som dækker faglig viden om dyrevelfærd i den pågældende produktion.
- Hvert panelmedlem gives fylldig information om den pågældende produktionskoncept og relevant viden i forhold til at kunne vurdere af dyrevelfærden.
- Hvert panelmedlem gives endvidere information om kriterierne for **Det Gode Staldliv** og **Det Økologiske Liv** for den samme dyregruppe. Panelmedlemmerne bliver bedt om at score kandidaten på en skala fra 0-3 for hvert af de fire dyrevelfærdstemaer: mulighed for artspecifik naturlig adfærd, god sundhed, god fodring og god bevægelse. Panelmedlemmerne bliver derefter bedt om at give og motivere deres samlede vurdering af om dyrevelfærden er dårligere, ligeså god eller bedre end:
  - Dyrevelfærden i **Det Økologiske Liv**, der samtidig lever op til de danske brancheregler for økologisk produktion for samme dyregruppe
  - Dyrevelfærden i **Det Gode Staldliv, samt det gode udeliv** for samme dyregruppe.
- I tilfælde af produktionskonceptet ikke vurderes at være bedre end **Det Gode Staldliv, Det Gode Udeliv** eller **Det Økologiske Liv** (der lever op til danske brancheregler) giver panelmedlemmerne forslag til hvordan produktionskonceptet kunne blive bedre end **Det Gode Staldliv og/eller Det Økologiske Liv**
- Resultaterne samles i en rapport af AU samt COOP inddrager som beslutningsgrundlag for om produktionskonceptet tildeles niveau 4.